

Аліна Джурило,

к. пед. наук, доц., старший дослідник,

старший співробітник відділу порівняльної педагогіки

Інститут педагогіки НАПН України

ПАРАДИГМА СТІЙКОСТІ ШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ: ІНСТИТУЦІЙНІ РЕФОРМИ БЕЗПЕКИ ЯК ФАКТОР ТРАНСФОРМАЦІЇ ОСВІТНЬОЇ ПОЛІТИКИ

***Анотація.** Тези присвячено дослідженню парадигма стійкості шкільної освіти України крізь призму інституційних реформ у сфері безпеки. Аналізуються нормативно-правові зміни, зокрема Закон № 4609-IX, впровадження концепції «Безпечна і дружня до дитини школа», створення підземних шкіл та інтеграцію психосоціальної підтримки в умовах воєнного стану. Показано, як ці реформи трансформують освітню політику, посилюючи інституційну стійкість системи та забезпечуючи безперервність навчання. Обґрунтовано необхідність міждисциплінарного підходу (педагогіка, психологія, соціальна робота) для подальшого розвитку парадигми стійкості.*

***Ключові слова:** стійкість шкільної освіти, інституційні реформи, безпека в освіті, воєнний стан, освітня політика, психологічна безпека, НУШ.*

Сучасні виклики, зокрема повномасштабна війна, актуалізували парадигму стійкості та резильєнтності як ключових елементів освітньої та соціальної політики. Шкільна освіта в Україні стала не лише простором передачі знань, а й інституцією забезпечення фізичної, психологічної та соціальної безпеки дітей і спільнот [1, с. 12]. Інституційні реформи безпеки перетворюються на фактор системної трансформації освітньої політики, поєднуючи нормативні зміни, інфраструктурні рішення та педагогічні інновації. Метою даної роботи є аналіз цих реформ у контексті парадигми стійкості та визначення їх впливу на трансформацію шкільної освіти. У фокусі дослідження – інституційні

механізми забезпечення безпеки та стійкості шкільної освіти України 2022-2026 рр.

Парадигма стійкості в освіті передбачає здатність системи швидко адаптуватися до кризових умов, зберігаючи якість і доступність навчання. За визначенням дослідників, стійкість включає інституційну гнучкість, психосоціальну підтримку та інтеграцію безпекових практик [2].

В Україні ця парадигма розвивається на перетині реформи НУШ та воєнних реалій. Концепція «Безпечна і дружня до дитини школа» була розроблена за підтримки UNICEF і стала основою для створення безпечного середовища, що поєднує фізичну безпеку з емоційним комфортом. Зазначена концепція ґрунтується на міжнародній моделі Child-Friendly Schools, розробленій UNICEF та апробованій у низці країн Європи, Азії та Африки. Зокрема, досвід таких країн, як Фінляндія, Канада та Нідерланди, демонструє ефективність інтеграції безпечного освітнього середовища з акцентом на психологічне благополуччя, інклюзивність та участь учнів у шкільному житті.

У цих країнах безпека розглядається не лише як фізичний захист, але як комплексна система підтримки дитини, що включає політики запобігання цькуванню, розвиток соціально-емоційних навичок та між секторальну взаємодію (освіта, соціальні служби, громада). Українська модель адаптує ці підходи до умов воєнного стану, посилюючи компонент фізичної безпеки (зокрема, укриття та підземні школи) та психосоціальної підтримки. Таким чином, на відміну від більшості країн ЄС, де акцент зроблено на превентивних і психосоціальних механізмах безпеки, українська модель поєднує їх із заходами фізичного захисту в умовах воєнних загроз, що свідчить про формування унікальної моделі освітньої стійкості [3].

Ключовим кроком стало ухвалення Закону України № 4609-IX від 18.09.2025 р. (набрав чинності 17.01.2026), яким було внесено зміни до Закону «Про повну загальну середню освіту», посилюючи безпеку в школах. Він обмежує доступ сторонніх осіб, регулює правила перебування на території навчальних закладів та зобов'язує створювати безпечне освітнє середовище,

посилювати відповідальність керівників [4]. Типові вимоги розробляє МОН спільно з МВС, а правила схвалюються колективом і оприлюднюються.

Практичними проявами реформ стали:

- створення майже 100 підземних шкіл (станом на березень 2026 р.) та план на ще 100+ до кінця року [5];
- впровадження інспекторів Служби освітньої безпеки (понад 1250 осіб) для тренінгів і моніторингу [6];
- оновлення програми «Захист України» з акцентом на сучасні безпекові виклики.

Ці заходи забезпечують фізичну стійкість, але не менш важлива психологічна складова. Психологічна безпека стає критерієм якості освітнього середовища в умовах війни. Програми психосоціальної підтримки охопили десятки тисяч педагогів і учнів, інтегруючись у повсякденну практику шкіл [7].

Реформи впливають і на організаційну структуру: гнучкі форми навчання (дистанційна, змішана, асинхронна), збереження фінансування закладів незалежно від тимчасового переміщення учнів, спрощення процедур. Це демонструє перехід від жорсткої централізації до адаптивного управління [8, с. 45-47].

Інституційні зміни трансформують освітню політику за кількома напрямками:

1. **Інтеграція секторів** – поєднання освіти, внутрішніх справ, соціальної роботи та психології.
2. **Цифровізація як фактор стійкості** – платформи для дистанційного навчання та моніторингу.
3. **Інклюзивність** – особлива увага до дітей з ООП та ВПО.

Дослідження показують, що школи з впровадженими елементами концепції «Безпечна і дружня до дитини школа» демонструють вищу адаптивність і кращі показники психоемоційного стану учнів [3]. Водночас залишаються виклики: нерівномірність ресурсного забезпечення регіонів,

кадровий дефіцит психологів та потреба в подальшій науково-методичній підтримці.

Порівняно з довоєнним періодом, реформи безпеки прискорили трансформацію НУШ, зробивши її більш орієнтованою на компетентності XXI ст., включаючи стійкість і безпеку.

Для подальшого розвитку парадигми стійкості необхідні: повна цифровізація моніторингу безпеки, масштабне навчання педагогів міждисциплінарним практикам, міжнародне партнерство для обміну досвідом, розробка національної стратегії стійкості шкільної освіти на наступні 5, 10 років.

Інституційні реформи безпеки стали каталізатором трансформації освітньої політики України в умовах війни. Вони не лише забезпечують фізичний захист, але й закладають основу для психологічної та соціальної стійкості покоління. Парадигма стійкості шкільної освіти виходить за межі кризового реагування і стає стратегічним орієнтиром розвитку. Подальше посилення міждисциплінарного підходу та ресурсного забезпечення дозволить Україні не тільки зберегти, але й суттєво модернізувати систему шкільної освіти.

Список використаних джерел

1. Лондар О. П., Босенко М. В., Гайдук О. О. Ensuring the resilience of Ukrainian education system in wartime conditions // Науковий вісник ІЕА. 2024. № 5. С. 5–25. <https://doi.org/10.32987/2617-8532-2024-6-5-25>
2. Nechitailo I. Resilience of the educational system in conditions of global social upheavals // Innovation: The European Journal of Social Science Research. 2025. <https://doi.org/10.1080/13511610.2025.2462959>
3. Безпечна і дружня до дитини школа в контексті реформи «НУШ» : [концепція]. Київ : UNICEF, 2020. 64 с. URL: https://www.unicef.org/ukraine/media/3646/file/safe_school_in_NUS.pdf
4. Закон України № 4609-IX «Про внесення змін до Закону України «Про повну загальну середню освіту» щодо запровадження заходів безпеки в

зкладах загальної середньої освіти» від 18.09.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4609-20#Text>

5. Три роки системних змін в освіті і науці України в умовах війни // Сайт МОН України. 23.03.2026. URL: <https://mon.gov.ua/news/try-roky-systemnykh-zmin-v-osviti-i-nautsi-ukrainy-v-umovakh-viiny>

6. Під землею і з надією: нова реальність української школи // Frontliner. 30.08.2025. URL: <https://frontliner.ua/shkola-pid-chas-viiny-ukrayina/>

7. Як Україна стала прикладом стійкості завдяки EdTech // Освіторія. 02.11.2025. URL: <https://osvitoria.media/experience/yak-ukrayina-stala-prykladom-osvitnoyi-stijkosti-v-umovah-vijny-zavdyaky-edtech/>

8. Ukrainian Education: Challenges, Reforms, and Resilience // ResearchGate. 2025. <https://doi.org/10.13140/RG.2.2.17881.84324>

Геннадій Загоруйко,

д.б.н., професор,

професор кафедри біології, здоров'я людини та фізичної терапії

Рівненський державний гуманітарний університет

Віталій Марциновський,

к.б.н., професор,

професор кафедри біології, здоров'я людини та фізичної терапії

Рівненський державний гуманітарний університет

КЛЮЧОВІ ЧИННИКИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ НАУКИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

Анотація. У статті проаналізовано ключові чинники розвитку сучасної науки в умовах глобалізаційних трансформацій. Розглянуто вплив цифровізації, інтернаціоналізації наукових досліджень, міждисциплінарності, інноваційної економіки та геополітичних викликів на динаміку наукового прогресу.